

HYVINVOINTIKERTOMUS 2017-2021

MÄNTYHARJU.

Sisällysluettelo

1	Hyvinvoinnin edistämisen rakenteet ja työryhmät.....	4
2	Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi.....	5
3	Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi	18
4	Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	21
5	Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset	22
6	Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat	22
7	Hyvinvointisuunnitelma	22
8	Suunnitelman laatijat.....	23
9	Suunnitelman hyväksyminen.....	23

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2017 - 2021

Kuntalaisten hyvinvointi on tärkeä elinvoimaisen kunnan mittari. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yksi kunnan perustehtävistä, josta huolehtiminen kuuluu kaikille toimijoille. Hyvinvointiraporteilla seurataan eri sektoreilla ja palvelualueilla tehtävän työn hyvinvointivaikutuksia, tarkastellaan alueella ilmenevien hyvinvointitarpeiden muutoksia ja arvioidaan palvelujärjestelmän kykyä vastata tarpeisiin.

Kunnan hyvinvointikertomus syventää alueellisen hyvinvointiraportin näkemystä asukkaiden hyvinvoinnin kehityksestä. Kunnan hyvinvointikertomuksella on suora yhteys kunnan toiminnan ja talouden suunnitteluun, strategiatyöhön ja poliittiseen päätöksentekoon. Hyvinvointikertomus on arvioiva katsaus päättyvän valtuustokauden aikana toteutuneeseen hyvinvoinnin edistämistoimintaan sekä muutoksiin kuntalaisten hyvinvoinnissa. Hyvinvointikertomus sisältää myös suunnitelman hyvinvointityön painopisteistä, tavoitteista ja toimenpiteistä seuraavan valtuustokauden aikana.

Hyvinvointityö kunnassa muodostuu eri toimijoiden omilla toimialoillaan tekemästä työstä, silloin kun työn yhteinen päämäärä on kunnan elinvoimaisuuden ja kuntalaisten terveyden ja turvallisuuden lisääntyminen. Hyvinvointityö ei ole sarja irrallisia toimenpiteitä, vaan tahtotila, jonka avulla yksittäiset tehtävät nivoutuvat osaksi suurempaa kokonaisuutta.

Toimialakeskeisen toimintakulttuurin muuttuminen yhteisen tehtävän toteuttajaksi vie aikansa. Mäntyharjussa uutta toimintakulttuuria on rakennettu vähän kerrassaan kokeilemalla ja osallistamalla eri toimijoita, toimialoja ja kuntalaisia yhteistyöhön. Erilaisten osallistavien hankkeiden, kumppanuuksien ja työryhmien myötä on syntymässä toimintatapa, jossa kunta, yhdistykset, yritykset ja kuntalaiset pohtivat yhdessä ratkaisuja asuinympäristön ja palvelujen kehittämiseksi.

Kuntalain (2015/410) mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Terveystieteiden lain (2010/1326, 12) perusteella kunnan tulee seurata asukkaittensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin.

Terveystieteiden lain mukaan kunnan on myös seurattava kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin ja raportoitava niistä vuosittain. Lisäksi kunnanvaltuustolle on kerran valtuustokaudessa valmistettava laajempi hyvinvointikertomus.

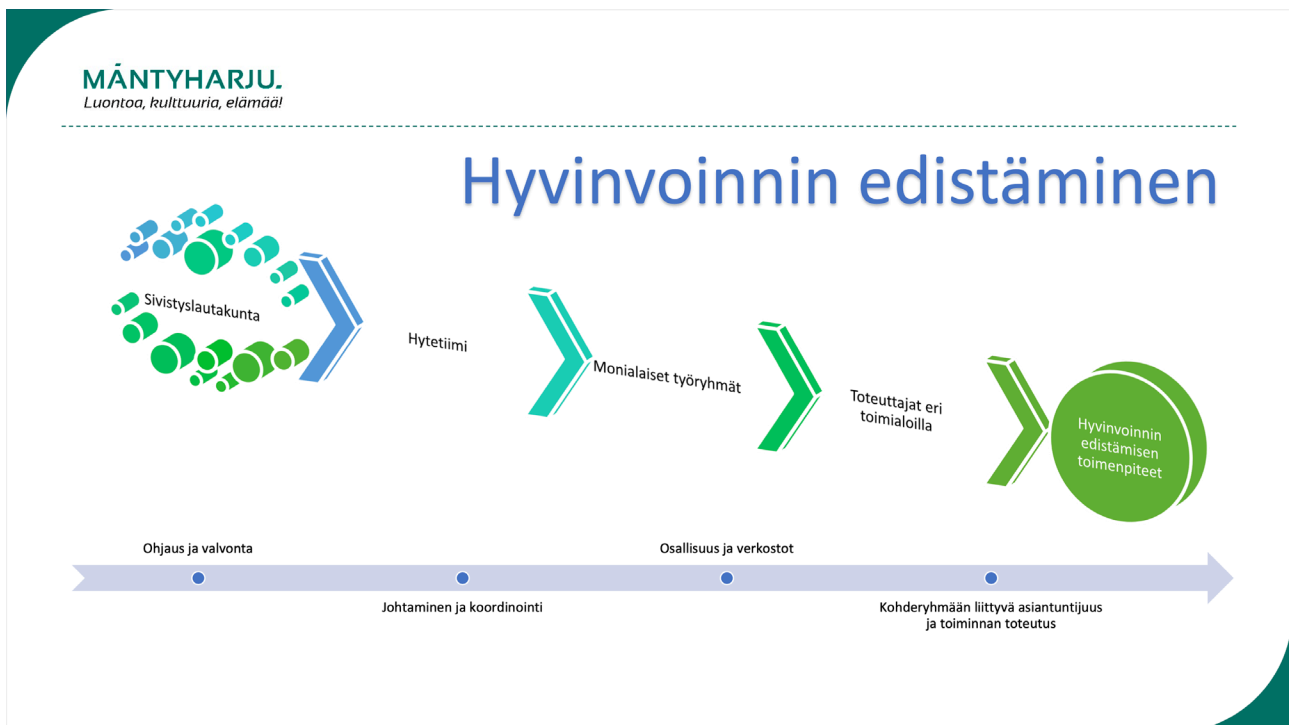
1 Hyvinvoinnin edistämisen rakenteet ja työryhmät

Hyvinvoinnin edistäminen Mäntyharjun kunnassa ja päätöksenteossa

Mäntyharjussa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koordinoi sivistyslautakunnan alainen Hyte-tiimi, joka toimii yhteistyössä monialaisen Hyvinvointityöryhmän kanssa. Hyte-tiimiin kuuluvat sivistysjohtaja, kulttuurituottaja, nuorisotyöntekijä, varhaiskasvatuksen ohjaaja ja hyvinvointikoordinaattori.

Hyvinvointityöryhmä on kunnan eri toimialojen työntekijöiden, seurakuntien, yhdistysten, vaikuttamistoimielinten sekä kuntalaisten edustajien muodostama yhteistyötoimielin, jonka tehtävä on seurata ja ohjata kuntalaisten hyvinvoinnin kehitystä ja hyvinvointityön tavoitteiden toteutumista.

Nykyiset hyvinvointityön rakenteet, johtaminen, työnjako ja erilaiset työryhmät ovat muotoutuneet valtuustokauden (2017/2021) aikana ja antavat nyt hyvän pohjan suunnitelmallisen hyvinvoinnin edistämistyön tekemiselle.

2 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Mäntyharjulaisten hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden tarkastelu erilaisten mittarien valossa on tässä hyvinvointikertomuksessa jaoteltu aiempien vuosien tapaan kuuteen pääosioon. Indikaattoritietoa tarkastellaan ikäryhmittäin sekä talouden ja elinvoiman näkökulmasta.

Vertailuun on otettu Etelä-Savon kunnista Juva ja Kangasniemi, jotka edustavat Mäntyharjun kanssa asukasluvultaan samankokoisia kuntia. Lisäksi vertailussa näkyvät maakunnan ja koko maan keskiarvot. Lisäperspektiivin vuoksi vertailuun on otettu myös Satakunnan maakunnan keskiarvo. Suurin osa indikaattori tiedosta on arvoitettu siten, että myönteinen kehitys kuvataan vihreällä värillä ja kielteinen kehitys punaisella. Harmaalla esitetyt tiedot on jätetty arvottomaksi, eli niiden ei oleteta välttämättä kuvaavan kumpakaan kehityssuuntaa. Myös osa täydentävistä indikaattoreista on jätetty arvottomaksi.

Indikaattorit löytyvät erillisestä liitteestä (LIITE 1 – Indikaattorien osoittama hyvinvointi).

TALOUS JA ELINVOIMA - Yhteenveto

Väestön ikääntyminen ja kaupungistumisesta johtuva muuttotappio aiheuttavat haasteita Mäntyharjun taloudelliselle hyvinvoinnille. Nämä valtakunnalliset ilmiöt vaikuttavat laajalti kuntien ja alueiden talouden kehitykseen ja sitä kautta myös palveluiden järjestämistapoihin ja mitoitukseen. Väestöennusteen mukaan Mäntyharjussa olisi vuosikymmenen lopussa hieman yli 5000 asukasta, joista 46 % on 65 vuotta täyttäneitä. Vuoden 2020 päättyessä yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä oli 37,5 %. Väestöennusteen sekä väestön ikärakenteen ja huoltosuhteen muutosten seuraaminen ovat jatkossakin tärkeä osa palvelutarpeen ennakointia ja kunnallisten palveluiden suunnittelua.

Keskeisten kuntatalouden tunnuslukujen muutokset

	2017	2020	Kehityssuunta
Asukasluku 31.12.	6054	5676	
Tuloveroprosentti	19,75	20,25	
Toimintatuotot %:a toimintakuluista	12,4	12,2	
Toimintakate €/asukas	-6035	-6807	
Verotulot €/asukas	3472	3888	
Valtionosuudet €/asukas	3077	3673	
Verorahoitus yhteensä, €/asukas	6548	7560	
Toiminnan ja investointien rahavirta, €/asukas (viiden vuoden kertymä)	425 245	-270 -784	
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	40,9	52,8	
Huoltosuhde, demografinen	87,4	94,8	

MÄNTYHARJU.

Vaikka työttömien osuus työvoimasta onkin vuoden 2020 aikana jonkin verran noussut, on pidemmällä aikavälillä havaittavissa selkeä, erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden lasku vuoden 2016 kunnan työpajatoiminnan käynnistämisen jälkeen. Myös toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden osuus saman ikäisestä väestöstä on laskenut viidessä vuodessa nuorten kohdalla 44 % ja 25–64-vuotiaiden kohdalla hieman alle 14 prosenttia.

Mäntyharjulaisten yritysten henkilöstön määrä on kasvanut tarkastelujaksolla. Yritysten henkilöstömäärä vuoden 2019 lopussa oli 1286 kun vuonna 2016 henkilöstöä oli 1154. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto per työntekijä on noussut samalla aikavälillä 193 000 eurosta 200 000 euroon.

LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET - Yhteenveto

Yhteinen muutos Mäntyharjussa on ollut sosiaali- ja terveystalvelujen siirtyminen Essotelle vuoden 2017 alusta. Lapsiperhepalvelujen näkökulmasta yhteistyörakenteita on sekä säilynyt, että luotu uusiksi. Työntekijätasolla yhteistyö kunta- ja sote-organisaatioiden välillä on pääosin jatkunut entiseen tapaan, mutta paikallista palvelujen yhteiskehittämistä ja koordinaatiota jatketaan edelleen. Organisaatio- ja palveluverkkomuutoksia on ollut sekä Mäntyharjun kunnassa, että Essotessa. Lasten ja lapsiperheiden vähenemisen myötä muutoksia on luvassa myös tulevaisuudessa.

Lasten ja lapsiperheiden näkökulmasta valtuustokauden loppupuolen tapahtumat ovat olleet merkittäviä. Iso muutos Mäntyharjun palvelurakenteessa oli vuosina 2019 ja 2020 valmisteltu kouluverkkouudistus, jonka lopputulemana siirryttiin yhden peruskoulun malliin kevätlukukauden 2020 päättyessä. Tämän muutoksen keskellä alkoi myös maailmanlaajuinen Covid-19 pandemia, jonka seurauksena opetusta jouduttiin toteuttamaan poikkeusjärjestelyin.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen laatua on parannettu jatkuvalla kehittämistyöllä. Myös varhaiskasvatuksen arvostus lakisääteisenä peruspalveluna on noussut. Leikkimisen hyödyntäminen pedagogisena toimintana kehittynyt ja myös lapsen osallisuus toiminnan suunnittelussa lisääntynyt.

Keskeisiä kehittämishankkeita ja muutoksia toimikaudella ovat olleet:

- Varhaiskasvatuslaki (540/2018) tullut voimaan
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteasiakirja 2018
- Kuntavasun päivitys 2019
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sähköisesti täytettäväksi huoltajien kanssa
- Vuorohoidon lisääntyminen, pedagogiikan kehittäminen, pienryhmätoimin
- Kehittämistyö: Paova -hanke 2017
- maksuton varhaiskasvatuskokeilu 20182019 ja 20192020
- Arviointiperustainen kehittämishanke 20192020
- Ilo kasvaa ulkona -hanke 2020-
- Liikkuva varhaiskasvatus 2020-
- Vuorohoito ja perheiden alati muuttuva varhaiskasvatustarve on lisännyt työtä niin suunnittelussa kuin toteuttamisessa

MÄNTYHARJU.

- Pieniä (alle 2-vuotiaita) lapsia on tulossa varhaiskasvatukseen jatkuvasti enemmän kuin syntyvyystilastot ennakoisivat

Perusopetus

Tammikuussa 2021 tehtyjen oppilas- ja huoltajakyselyjen perusteella lapset ovat sopeutuneet koulujen yhdistämiseen melko hyvin. 78 % oppilaista kertoi olevansa melko tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen koulunkäyntiin tällä hetkellä. Vastaajista 15 % koki tyytyväisyytensä neutraaliksi ja 9 % oli melko tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä. Huoltajat puolestaan arvioivat uudistuksen haitat ja hyödyt melko pieniksi. Haittoina nähtiin kyläkoulujen lakkauttamisen vaikutukset alueiden elinvoimaisuuteen ja hyötyinä keskitetyn kouluratkaisun tuomat vaikutukset koulutuksen ja kasvatuksen laatuun.

Koronaviruspandemian johdosta kevätlukukaudesta 2020 alkaen opetusta on jouduttu ajoittain järjestämään etäyhteyksin.

Harrastustoiminta

Yhteistyö järjestöjen ja seurojen kanssa on yhä suuremmassa roolissa kerho- ja harrastustoiminnan toteuttamisessa. Tästä hyvänä esimerkkinä on Mäntyharjun 4H:n toiminta. Yhdistyksen toteuttamaa, säännöllisesti toistuvaa toimintaa ovat muun muassa lasten kerho- kurssi- retki ja leiritoiminta sekä varttuneempien nuorten työ- ja yrittäjyystoiminta. Lisäksi koulun kanssa yhteisesti toteuttaen mm. yrittäjyysinfot ja työelämäkoulutus yläkoululaisille sekä koulun opetustyötä tukevat teemapäivät koululuokille esim. metsään ja luontoon liittyen.

Järjestöjen, seurojen ja vapaaehtoisten kanssa tehtävän yhteistyön määrä lisääntyy myös tulevaisuudessa. Vuoden 2020 lopussa aloitettiin Harrastamisen Suomen mallin mukaisen toiminnan valmistelu. Harrastamisen Suomen mallin tarkoitus on tuoda lapsille mielekästä ja maksutonta harrastustoimintaa koulupäivän yhteyteen. Uudenlaisen harrastamisen yhteistyön valmistelussa on hyödynnetty Perusopetuksen kumppanuuspöytä -verkostoa, johon kuuluu oppilaiden, vanhempien, seurojen ja seurakuntien edustajia sekä kunnan työntekijöitä ja luottamushenkilöitä.

Perheneuvo ja kohtaamispaikkatyö

Matalan kynnyksen neuvontaa lapsiperheille tarjoavan Perheneuvon kehittämiseen on osallistuttu yhteistyössä maakunnallisen kehittäjäverkoston kanssa. Tämän yhteistyön konkreettisin paikallisen yhteistyön muoto on ollut perheiden kohtaamispaikat. Tarkastelukaudella kohtaamispaikkatoimintaa on toteutettu seurakunnan tiloissa seurakunnan ja Essoten perheohjaajan yhteistyönä sekä nuorisopalveluiden ja Essoten yhteistyönä nuorisotiloilla. Koronavirustilanteen heikentyessä toimintaa järjestettiin ulkotiloissa Perhepiknik- nimellä.

MÄNTYHARJU.

NUORET JA NUORET AIKUISET - Yhteenveto

Kouluterveyskyselyn perusteella sekä yläkouluikäisissä että lukiolaisissa on havaittavissa sekä myönteistä että huolestuttavaa muutosta. Tupakointi ja humalajuominen näyttää vähentyneen, mutta toisaalta yksinäisyys ja ahdistuneisuus on lisääntynyt.

Lukio

Lukiolaisten määrä Mäntyharjun lukiossa on pysynyt hyvänä. Lukiolaisten uupumiseen on pyritty vaikuttamaan ennaltaehkäisevästi omilla tilaisuuksilla, joissa opiskelijahuoltoryhmä on ollut aktiivisesti mukana. Lukiokoulutuksen keskeisiä muutoksia ovat olleet:

- Uuden opetussuunnitelman käyttöönotto 2016/2018
- Uuden opetussuunnitelman tekeminen 2020
- Ristiinalaisten nuorten hakeutuminen Mäntyharjun lukioon

Nuorisopalvelut

Nuorisotyötä ohjaa Nuorisolaki, joka antaa suuntaviivat Mäntyharjun nuorisopalveluille. Nuorisolain tavoitteita on: 1) edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa 2) tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista 3) tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa 4) edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista sekä 5) parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. (Nuorisolaki 1285/2016. Finlex)

Nuorisotyön keskeisenä tehtävänä on kuunnella ja kuulla herkällä korvalla nuorten keskuudesta nousevia ilmiöitä ja trendejä ja vastata nuorten tarpeisiin. Osa trendeistä on myönteisiä, osa aiheuttaa huolta. Nuorisotyön on oltava joustavaa ja nopeasti tilanteisiin reagoivaa. Keväällä 2020 alkanut Koronataistelu asetti nuorisotyön ihan uuden haasteen äärelle. Digitaalisten työvälineiden hyödyntäminen kasvoi merkittävästi ja huoli nuorten syrjäytymisestä kasvoi.

Koulujen yhdistyminen on parantanut palvelun saavutettavuutta ja tuonut uusia asiakkuuksia. Lukion kanssa tehtävää yhteistyötä on vahvistettu ja opintoja on pystytty tukemaan ”pajakoulussa” nuorten työpajalla.

Nuorisotyön panosta on suunnattu myös osallisuustyöhön viimeisen kahden vuoden aikana sekä pyritty kehittämään vaihtoehtoisia harrastustoimintoja nuorille.

Onnistumisia:

- Monipuolisen harrastustoiminnan edistäminen esim. musakellarin perustaminen. Musakellari on ollut aktiivisessa käytössä niin nuorisotilan kävijöiden keskuudessa kuin työpajan nuortenkin. Musakellari tarjoaa maksuttoman ja matalankynnyksen mahdollisuuden tutustua musiikin harrastamiseen ja toisaalta tarjoaa hyvät edellytykset musiikin pitkäaikaisille harrastajille
- Skedeparkin rakennuttaminen. Skedeparkki oli onnistunut hanke ja nuoret itse osallistuivat suunnitteluun ja toteutukseen
- Yhteistyön tiivistäminen 3. sektorin kanssa. Saimme uusi matalan kynnyksen harrastusmahdollisuuksia mm. höntsälätkä ja -sähly

MÄNTYHARJU.

- Nuorten vaikutusmahdollisuuksien edistäminen. Nuorisovaltuusto on saatu toimimaan aktiivisesti (Eska -hankkeen panostus oli tärkeä)
- Nuorten tukeminen oppimisen ja kasvun polulla, kohti itsenäistymistä: Nuorten tukeminen ns. pajakoulussa on ollut merkittävä tukimuoto monelle nuorelle perusopetuksen sekä toisen asteen opetuksessa. Tämän tuen avulla on pyritty ehkäisemään syrjäytymistä ja edistämään nuorten opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksia
- Nuorten työpaja onnistuttiin pitämään avoinna koko korona-ajan, osittain virtuaalisesti
- Nuorisotyön toimintamuotojen kehittäminen ja yhteisöllisyyden edistäminen: Digiloikka korona-ajan alkaessa. Nuorisotyössä onnistuttiin kehittämään sähköinen nuorisotila ja samalla alueellinen yhteistyö tiivistyi ja syntyi virtuaalinen ESnuokku
- Ennen korona-aikaa nuorisotilan kävijäaste oli korkea, mikä kertoo siitä, että se on ollut mielekäs paikka viettää aikaa ja kohdata muita nuoria
- Yhteistyö kulttuuripalveluiden kanssa. Onnistuneita nuorten osallisuutta edistäviä projekteja on ollut Katajainen kansa -purkatalotaideprojekti ja kuvisseikkailu.

Haasteet ja kehittämiskohteet:

- Nuorisotyötä kuormittaa ajoittain kriisiytyneiden asiakastilanteiden hoitaminen, esim. virka-ajan ulkopuolella
- Kokonaisia ikäryhmiä ei ole tavoitettu, koska tilat ovat olleet pitkiä aikoja kiinni koronan vuoksi
- Kaikki eivät ole tulleet virtuaalisille alustoille
- Uusien toimintamallien luominen nuorisotyössä nuorten tavoittamiseksi ollut myös haastavaa - ajallisesti syönyt resursseja
- Usein etsivään nuorisotyöhön ei ole tullut riittävän ajoissa ilmoitusta toisen asteen oppilaitoksista. Esimerkiksi, jos nuorella on ollut paljon poissaoloja, nuori onkin saatettu erottaa oppilaitoksesta ennen kuin nuoreen on saatu yhteyttä. Tilanne on monesti kärjistynyt ja nuoren syrjäytymisriski on kasvanut huomattavasti. Oppilaitosyhteistyössä kehittäminen on tärkeää.

Lastensuojelu

Lastensuojelussa tarkastelujakson muutoksia ovat olleet Sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden korostuminen myös lapsiperheille. Palveluja pyritään tarjoamaan jo varhaisessa vaiheessa, jottei lastensuojelun erityispalveluihin olisi tarvetta. Lisäksi lastensuojelulaissa on uudistettu vaatimuksia muun muassa asiakassuunnitelmiin, joihin tulee kirjata myös, miten lapsen terveydenhuolto, varhaiskasvatus, perusopetus ja muu opetus järjestetään.

Haasteita lastensuojelussa ovat tuoneet lastensuojeluilmoitusten ja kiireellisten sijoitusten määrän kasvu.

Lastensuojelussa on havaittu erityislasten asiakkuuksien lisääntymistä. Tämän arvellaan liittyvän siihen, että perustason palveluiden saatavuudessa on puutteita. Lähtökohtaisesti lapsen eriasteiseen kehitysvammaan, sairauteen tai esimerkiksi neuropsykiatriseen häiriöön liittyvien haasteiden ratkominen ei olekaan lastensuojelun tehtävä, vaan lasten tulisi saada tarvitsemaansa tukea osana tavanomaisten arkiympäristöjensä toimintaa.

Korona-arjen vaikutukset

Nuorisotutkimusseuran julkaisusarja Poikkeusolot - Nuorten arki koronan keskellä, nostaa esiin joitakin valtakunnallisesti tunnistettuja havaintoja koronavirus pandemian vaikutuksista nuorten elämään (<https://www.nuorisotutkimusseura.fi/poikkeusolot>). Kirjoitussarja perustuu Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana-hankkeen tuloksiin. Hankkeen ensimmäinen aineistonkeruu toteutettiin syksyllä 2020 ja toinen aineisto kerättiin kesällä 2021. Molempien aineistonkeruiden haastatteluihin osallistui noin tuhat 1225-vuotiasta nuorta.

- erityisesti tyttöjen hyvinvointi näyttää heikentyneen korona-aikana. Suurin kasvu yksinäisyyden kokemuksen lisääntymisessä vuosien 2020 ja 2021 välillä oli 15–19 ja 20–24-vuotiailla tytöillä. Tämä saattaa kertoa siitä, että korona-aika rajoitti erityisesti nuorten naisten tapoja olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja saada tukea
- yhteys toimeentulon ja yksinäisyyden välillä: yksinäisistä muita suurempi osa oli pienituloisia ja koki muita useammin ongelmia tulojen riittävyyden kanssa
- Kokemukset etäkoulusta ja harrastusten keskeytymisestä olivat myös yhteydessä suurentuneeseen riskiin kokea yksinäisyyttä

Asiaan liittyviä linkkejä:

- Lahtinen, Jenni & Laine, Riku & Pitkänen, Tuuli (2021) Koronaan liittyvät kokemukset stressaavat nuoria. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja
- Helakorpi, Satu & Kivimäki, Hanne (2021) Lasten ja nuorten hyvinvointi Kouluterveyskysely 2021: Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä, yksinäisyyden tunne on yleistynyt. Tilastoraportti 30/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/143063>
- Haikkola, Lotta & Kauppinen, Eila (2020) Nuorten korona-ajan yksinäisyys ja näkemykset koronan vaikutuksista tulevaisuuteen. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot - nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja.

MÄNTYHARJU.

TYÖIKÄISET - Yhteenveto

Vaikka työttömien osuus työvoimasta onkin vuoden 2020 aikana jonkin verran noussut, on pidemmällä aikavälillä havaittavissa selkeä, erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden lasku vuoden 2016 kunnan työpajatoiminnan käynnistämisen jälkeen. Myös toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden osuus saman ikäisestä väestöstä on laskenut viidessä vuodessa nuorten kohdalla 44 % ja 25–64-vuotiaiden kohdalla hieman alle 14 prosenttia.

Vuoden 2020 tilastot näyttävät työttömien aktivointiasteen laskemista. Aktivointiasteella tarkoitetaan aktiivisten työvoimapolitiittisten palveluiden piirissä olevien prosenttiosuutta työttömien työnhakijoiden ja palveluiden piirissä olevien summasta. Koronaviruspandemian vuoksi kunnan työpajan valmentautujamäärissä oli hetkellinen notkahdus, mutta pääsääntöisesti käyttöaste on ollut korkea koko kauden. Työpajan valmennuksessa voi samanaikaisesti olla enintään noin 30 henkilöä. Aktivointiasteen laskemiseen vuonna 2020 vaikuttaa myös se, että kunnan teknisen toimialan yksiköihin on otettu huomattavasti aiempaa vähemmän kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvia. Myös Mäntyharjun Työttömät ry:n kierrätyskeskuksen toiminnan alasajo näkyy aktivointiasteen laskuna. Oma kysymyksensä on työllisyysneuvon palveluvalikoiman tarkoituksenmukaisuus joillekin pitkäaikaistyöttömille, joiden ensisijainen kuntoutus tulisi löytyä jonkin muun palvelun piiristä.

IKÄIHMISET - Yhteenveto

Tilastokeskuksen mukaan yli 65-vuotiaiden osuuden maan väestöstä arvioidaan nousevan nykyisestä 16 prosentista 26 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Mäntyharjussa yli 65-vuotiaiden osuus vuonna 2020 oli 37,5 % ja ennuste vuodelle 2030 on 46,1 %.

Ikääntyminen on pitkä elämänvaihe, eivätkä ikäihmiset ole joukko samanlaisessa elämänvaiheessa olevia ihmisiä, vaikka yhtäläisyyksiäkin toki on. Suurin osa yli 65-vuotiaista on aktiivisia ja hyväkuntoisia. Yli 75-vuotiaista taas arviolta noin puolella on todettu olevan toimintakyvyn haasteita (ikäinstituutti). Ikäihmiset tulee nähdä monipuolisesti yhteisön voimavarana; kuluttajina, vapaaehtoistyöntekijöinä, lastensa ja lastenlastensa tukena olevina ihmisinä sekä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen vahvistajina jne.

Kulttuuri- ja kirjastopalvelut

Mäntyharjun kulttuuripalvelut on tarjonnut kaikissa mäntyharjulaisissa palveluasumisen yksiköissä erilaisia kulttuurikokemuksia, kuten konsertteja ja näytelmiä vähintään kaksi kertaa vuodessa, keskimäärin 3–4 kertaa vuodessa. Lisäksi on vuosittain järjestetty useita ikäihmisille kohdennettuja, kaikille avoimia kulttuuritapahtumia eri ympäristöissä kuten kirjastossa sekä kulttuurisalisissa. Perinteisten palveluiden rinnalle on kehitetty myös uudenlaisia malleja, kuten etäpalveluita.

Mäntyharjun kirjastolla on käytössä kotipalvelu, joka on kohdennettu henkilöille, jotka eivät esimerkiksi korkean iän tai sairauden vuoksi pääse asioimaan kirjastossa. Kirjasto pakkaa aineiston valmiiksi ja kotipalvelukassin kuljetuksesta perille vastaa esimerkiksi vapaaehtoinen. Toiminnalla on tuettu aktiivisten ikääntyneiden, kotona asuvien ikäihmisen sekä asumispalveluiden piirissä olevien ikäihmisten osallisuutta, toimijuutta ja toimintakykyä sekä syrjäytymisen ehkäisyä. Yhteistyötä on tehty mm. palveluasumisen yksiköiden sekä kolmannen sektorin kanssa.

MÄNTYHARJU.

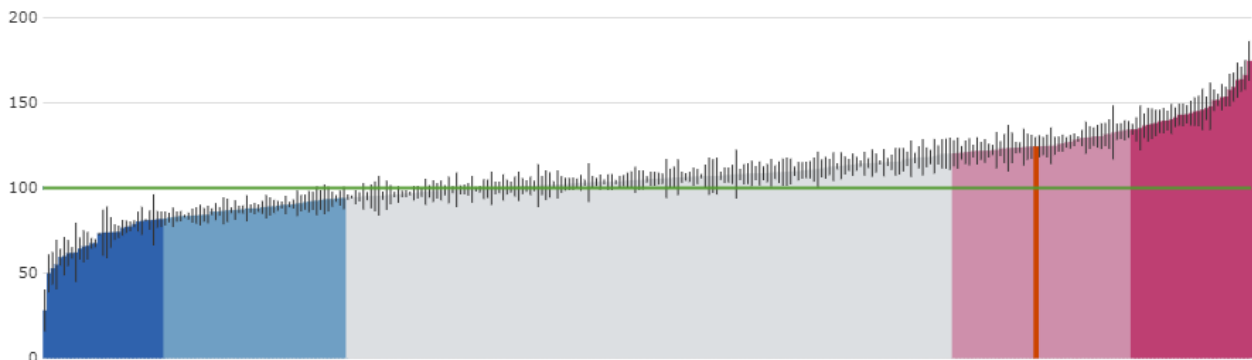
Ikäihmisten osallisuus

Mäntyharjun kunnassa toimii aktiivinen vanhusneuvosto, jonka toimintaedellytyksistä vastasi vuoden 2021 loppuun asti kunnanhallitus. Vanhusneuvosto seuraa kunnallista ja seudullista päätöksentekoa ja strategioita ikääntyneiden näkökulmasta. Vanhusneuvosto seuraa palveluiden riittävyttä ja laatua, sekä pyrkii edistämään ikääntyneiden selviytymistä eri toiminnoissa. Vanhusneuvosto ylläpitää ja kehittää vuoropuhelua ikääntyneiden eläkeläisjärjestöjen, kunnan virkamiesten ja päättäjien välillä sekä kaikkien yhteistyötahojen kanssa. Vanhusneuvosto vastaa myös joka toinen vuosi järjestettävien Ikäihmisten messujen toteutuksesta. Edellisen kerran messut järjestettiin vuonna 2019.

KAIKKI IKÄRYHMÄT - Yhteenveto

THL:n sairastavuusindeksi kuvaa suomalaisten kuntien ja alueiden väestön sairastavuutta suhteessa koko maan tasoon. Indeksissä on otettu huomioon seitsemän eri sairausryhmää ja neljä eri painotusnäkökulmaa. Indeksissä sisältyvät sairausryhmät ovat syöpä, sepelvaltimotauti, aivoverisuonisairaudet, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, mielenterveyden ongelmat, tapaturmat ja dementia. Indeksissä kunkin sairausryhmän yleisyyttä painotetaan sen perusteella, mikä on ko. sairausryhmän merkitys väestön kuolleisuuden, työkyvyttömyyden, elämänlaadun ja terveydenhuollon kustannusten kannalta.

Mäntyharju sijoittuu ikävakioidussa sairastavuusindeksivertailussa (kuva alla) persentiilille 75–90, eli jonkin verran heikoimman 10 %:n paremmalle puolelle. Mäntyharjun ikävakioitu sairastavuusindeksi on 124,4. Kun tarkastellaan ikävakioimatonta sairastavuusindeksiä, joka kuvaa paremmin sairastavuuden aiheuttamaa todellista taakkaa ja palvelutarvetta, Mäntyharjun vertailuluku on 146,2 (koko maa = 100). Mäntyharjun sairastavuusindeksiä nostavat erityisesti aivoverisuonitauti (170,7)- ja tuki- ja liikuntaelintautisairausindeksi (179,7).

Hyvinvointikysely

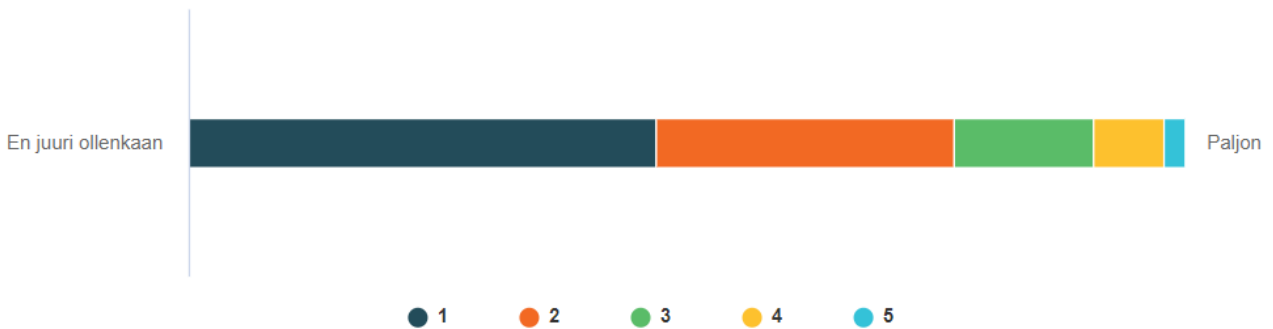
Mäntyharjulaisten kokemaa hyvinvointia kartoitettiin vuoden 2019 lopulla kyselyllä, johon vastasi 149 kuntalaista ja vapaa-ajan asukasta. Kyselyllä haluttiin selvittää asukkaiden näkemyksiä turvallisuudesta, osallisuudesta ja viihtyvyydestä. Vastajaista 78 % oli vakituksia asukkaita.

MÄNTYHARJU.

Kysyttäessä "Kuinka turvalliseksi koet Mäntyharjun?", keskiarvoksi saatiin 8,6 (asteikolla 1-10, jossa 1=ei ollenkaan turvallinen ja 10=täysin turvallinen). Vastauksissa mainittiin turvallisuutta luovina tekijöinä paikkakunnan pieni koko ja hyvin hoidettu ympäristö (esim. valaistus). Turvallisuutta heikentävinä seikkoina mainittiin muun muassa poliisin puuttuminen paikkakunnalta ja varkaudet.

Kuinka paljon olet kokenut asuinympäristössäsi päihteiden käytöstä aiheutuvaa haittaa?

(esim. pelkoa tai ahdistusta aiheuttavaa häiriökäyttäytymistä, päihteiden käytön jälkiä ympäristössä jne.)

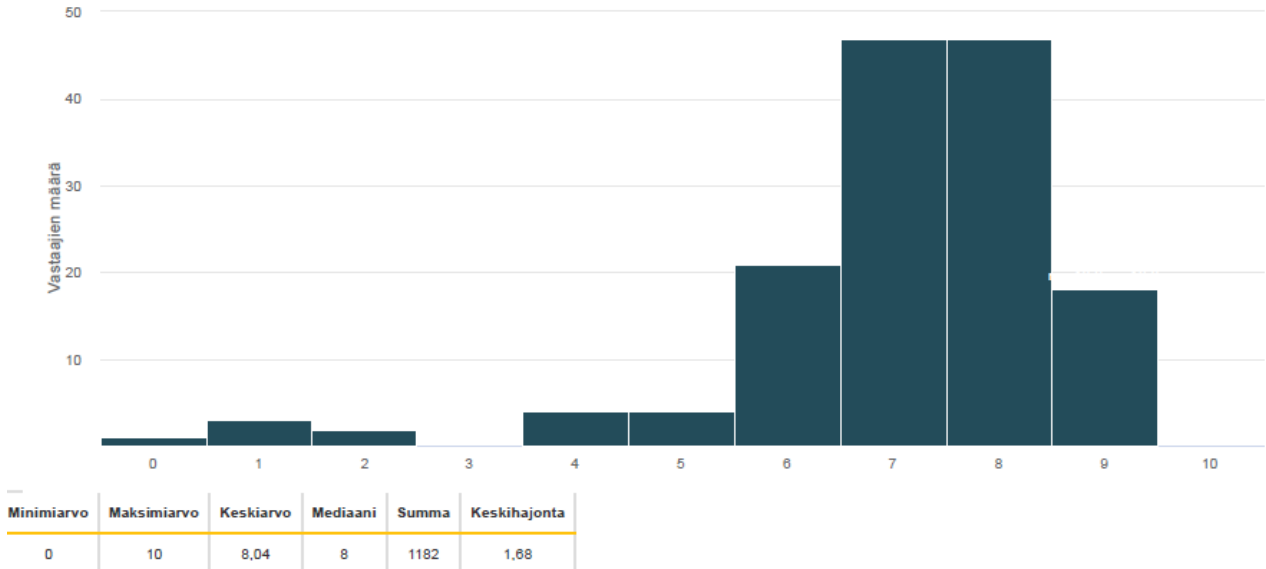
	1	2	3	4	5		Yhteensä	Keskiarvo	Mediaani
En juuri ollenkaan	70	44	20	11	3	Paljon	148	1,9	2,0
	47,3%	29,7%	13,5%	7,5%	2,0%				
Yhteensä	70	44	20	11	3		148	1,9	2,0

Lähes puolet asukkaista ei ole kokenut häiritseviä päihteidenkäyttöön liittyviä haittoja asuinympäristössään (kuva alla). Paljon tai melko paljon haittoja on kokenut noin 10 % vastaajista. Kysymyksellä haluttiin selvittää, kuinka paljon päihteidenkäytöllä on vaikutusta asukkaiden kokemalle turvallisuudelle tai viihtyvyydelle.

MÄNTYHARJU.

Arvioi asuinympäristön mahdollistamaa elämänlaatua Mäntyharjussa. (esim. vapaa-aika ja harrastusmahdollisuudet, esteettisyys, viihtyisyys jne.)

Vastaajien määrä: 147

Asuinympäristön mahdollistaman elämänlaadun keskiarvoksi muodostui kyselyssä 8,04. Kouluarvosanan 8–10 antoi 76% vastaajista.

Kulttuuripalvelut

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta astui voimaan 1.3.2019 ja se korvasi yli 25 vuotta vanhan lain. Laissa kuntien kulttuuritoiminnalle asetetaan tavoitteet ja määritetään aiempaa selkeämmin keskeiset tehtäväkokonaisuudet. Pitkäaikaisen kulttuurisihteerin äkillinen poisjäänti työstä kesällä 2019 toi muutoksia toimintaan. Hänelle oli kertynyt vuosien varrella valtava tietopankki ja näkemys Mäntyharjun kulttuuripalveluista ja yhtäkkiä sitä ei ollutkaan enää käytettävissä.

Työmäärä on lisääntynyt jonkun verran. Kulttuurituottaja on mukana monissa yhteisissä toimielimissä, joka osaltaan on lisännyt työmäärää mutta samalla mahdollistanut monipuolisemman yhteistyön. Koronatilanne aiheuttanut muutoksia vuonna 2020 mutta isommin vuoden 2021 alkupuolella.

Onnistumisia:

- Kulttuuripalveluilla on ollut normaalin budjetin lisäksi hyvin hankerahaa (mm. OKM ja Taike) sekä myös kuolinpesien omaisuuksia (ns. testamenttivarat) on osoitettu kulttuuripalveluiden käyttöön. Näillä on mahdollistettu mm. Kuntataiteilijan palkkaaminen vuonna 2019
- Etsivä kulttuurityö -hankkeen kartoituksissa on noussut monesti esiin, että Katajaista kansaa, Taideasemaa ja julkisten tilojen yhteisötaideteoksia, joita on tehty mm. yhdessä kuntataiteilijan kanssa, on pidetty hyvinä ja tärkeinä. Näitä korostivat nuoret, mutta myös esim. mielenterveys- ja päihdepuolella nostettiin esiin, että heidänkin asiakkaansa uskalsivat mennä katsomaan purkutalonäyttelyä, vaikka eivät uskaltaneet julkisiin

MÄNTYHARJU.

näyttelyihin tai tapahtumiin. Ja että esim. työpajanuoret saivat toteuttaa huoneen Katajaiseen kansaan. Tällaisia pidetään tosi tärkeinä osallisuuden ja toimijuuden kehittymisen kannalta. Julkinen taide on siis todellakin saavutettavissa heille, jotka eivät erilaisten esteiden vuoksi muuten kävisi varsinaisissa taideympäristöissä

- Lasten kuviseikkailu ollut myös onnistunut ja hyväksi havaittu käytäntö. Vuonna 2020 aloitettu yhteistyö kansalaisopiston kanssa ollut onnistunutta
- Asumispalveluissa on tykätty kulttuuritoimen tarjoamista esityksistä, erityisesti musiikista. Heillä kun on itselläänkin pienet budjetit, niin on mukava saada asukkaille lisää toimintaa
- Vammaisneuvoston puolelta tullut palautetta, että fyysinen esteettömyys on huomioitu jo hirmu hyvin Mäntyharjun kulttuurikohteissa (tämä ei tietty koske Salmelaa, jonka toimii kulttuurihistoriallisesti hienossa, mutta aika esteellisessä ympäristössä)

Toimia kulttuurihyvinvoinnin lisäämiseksi:

- Kulttuuripalveluiden tuottaminen eri kohderyhmien tarpeisiin (lapset, nuoret, työttömät, työikäiset, erityisryhmät, ikäihmiset)
- Yhteistyö eri toimijoiden kanssa
- Monisukupolvisten kulttuuripalveluiden tuottaminen
- Kulttuurin tuominen katukuvaan ja asuinympäristöön, helposti lähestyttävää (muraalit, Taideasema, Vesitornin valotaideteos jne.)
- Katajainen kansa -purkupalotaidenäyttely
- Kulttuuriavustusten jako eri tahoille
- Kuntataiteilija (v. 2019)

Kulttuuripalveluihin osallistumiseen liittyviä esteitä on kartoitettu laajasti Etsivä kulttuuriyö -hankkeessa ja sen tuloksia on raportoitu erikseen. Mäntyharjun kulttuurihyvinvointisuunnitelma valmistui loppuvuodesta 2021 ja se liitetään myös kunnan yleisen hyvinvointisuunnitelman liitteeksi.

Kansalaisopisto ja kirjasto

Keskeisiä muutoksia olivat kansalaisopiston ja kirjaston yhteistyön käynnistyminen sekä kansalaisopiston osallistuminen työelämän osaamisen kehittämiseen ja elinvoiman kasvattamiseen. Kansalaisopiston tarjonta on muuttunut kysyntälähtöisemmäksi ja opiskelijat on otettu mukaan kurssien suunnitteluun. Mukaan on tullut digitaitojen oppimista tukevia kursseja ja valmennusta sekä on rakennettu näitä tukevia oppimisympäristöjä. Hanketoimintaa suunnattu työelämässä toimivien henkilöiden osaamisen uudistamiseen ja työllistymisen edistämiseen. Kansalaisopistossa on lisätty erityisryhmille kohdennettua tarjontaa (erityisesti lapset ja vanhukset).

Kirjasto on myös muuttunut vähitellen kuntalaisten kohtaamispaikaksi. Omatoimikirjasto on otettu käyttöön ja panostettu koulu- ja nuorisoyhteistyöhön.

Liikuntapalvelut

Keskeisiä asioita

- Liikuntapalvelut jakautuivat teknisen ja sivistyksen kanssa 2020
- Uuden toimintakulttuurin luominen teknisen ja liikunnan välillä

- Yhteistyö eri toimijoiden kanssa on parantunut

Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö

Sosiaali- ja terveystalvveluiden siirtyessä kuntayhtymälle, vastuu ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä jäi edelleen kunnalle. Ehkäisevän päihdetyön toteuttamiselle oli kuitenkin luotava uudenlaiset, verkostoihin perustuvat rakenteet ja toimintatavat. Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015) 5: n mukaan kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. Mäntyharjun kunnanhallitus nimesi ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavaksi toimielimeksi sivistyslautakunnan ja sivistyslautakunta puolestaan velvoitti moniammatillisen OHKO-työryhmän toteuttamaan ehkäisevää päihdetyötä. Ehkäisevän päihdetyön koordinaattorina on toiminut hyvinvointikoordinaattori.

Ehkäisevää päihdetyötä on toteutettu sivistyslautakunnan vuosittain hyväksymän toimintasuunnitelman mukaan. OHKO-työryhmä on koordinoanut eri organisaatioiden osallistumista erilaisiin kampanjoihin sekä päihteisiin liittyvän tietouden jakamista. Perusopetuksessa oppilaat ovat suunnitelleet ja toteuttaneet päihdehaittoihin liittyviä kuvataide- ja videoteoksia ja näiden materiaaleja on käytetty viestinnässä sosiaalisen median kanavilla. Päihdetietoutta on pyritty lisäämään myös jakamalla oppilaiden vanhemmille tietopaketti, josta löytyy apua päihteiden käytön tunnistamiseen sekä paikallisten ja valtakunnallisten tukea tarjoavien tahojen yhteystietoja.

Ehkäisevän päihdetyön työryhmässä on jäseniä kunnan sivistys- ja työllisyyspalveluista, Mäntyharjun seurakunnasta ja Essotesta (aikuissosiaalityö, vanhus- ja vammaistyö) sekä yrittäjien edustaja. Organisaatorajat ylittävä yhteistyö on edistänyt tiedonkulkua ja konkreettista yhdessä tekemistä. Työryhmän kautta on myös saatu jaettua tietoa nopeasti muuttuvista ilmiöistä ja toteutettua kohdennettuja toimia erityisesti nuorten parissa.

Koronaviruspandemia on haitannut ehkäisevän päihdetyön jalkautuvaa toteuttamista erityisesti ikäihmisten ja erityisryhmien parissa. Lisäksi pelaamiseen liittyvien haittojen tunnistamiseen ja yleiseen mielenterveyden tukemiseen on työryhmässä tunnistettu kasvavaa tarvetta.

Vammaisneuvosto

Mäntyharjun kunnassa toimii aktiivinen vammaisneuvosto. Vammaisneuvoston toimintaedellytyksistä vastasi vuoden 2021 loppuun asti kunnanhallitus. Mäntyharjun vammaisneuvoston tarkoituksena on:

- olla Mäntyharjussa toimiville vammaisjärjestöille apuna ja edistää yhteistyötä järjestöjen ja kunnan eri elinten kanssa
- edistää vammaisten tasa-arvoista osallistumista yhteiskunnan eri toimintoihin, kuten asumiseen, sosiaali- ja terveystalvvelujen saamiseen, koulutukseen, työllistymiseen sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintoihin
- seurata vammaisten näkökulmasta kunnan päätöksentekoa erityisesti vammaisille tarkoitettujen tukitoimien ja muiden etuuksien järjestämiseksi sekä niiden saatavuuden parantamiseksi

MÄNTYHARJU.

- tehdä aloitteita ja esiyksiä ja antaa lausuntoja vammaisia koskevissa asioissa sekä seurata vammaispalvelujen kehitystä Mäntyharjun kunnassa ja Etelä-Savon sosiaali- ja terveysterveyspalveluissa
- vaikuttaa ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen siten, että julkiset tilat soveltuvat vammaisten tarpeisiin
- järjestää yleisölle avoimia luentoja ja tietokursseja, jotta tieto vammaisuudesta ja sairauksista tulisi tavallisten kansalaisten tietoisuuteen
- pitää yhteyttä tarvittaessa alueelliseen ja valtakunnalliseen vammaisneuvostoon

Väkivaltatyö

Viola - Väkivallasta vapaaksi ry. tuottaa matalan kynnyksen palveluita perhe- tai lähisuhdeväkivaltaa kokeneille, väkivaltaa käyttäneille tai sen käyttöä pelkääville tai väkivallalle lähipiirissään altistuneille. Palvelut ovat maksuttomia Essoten alueen asukkaille. Yhdistyksen toimipiste sijaitsee Mikkelissä.

Ruokajako

Paikallisen ja alueellisen yhteistyön tuloksena vuonna 2020 käynnistyi kauppojen hävikkiruokan jakelu. Maakunnallisesti toimintamallia oli kehittämässä Mikkelin hallinnoima Porukalla -hanke (ESR). Hankkeen päätyttyä ViaDia - Diakoniatyön verkosto on hoitanut käytännössä ruokan keräilyn ja toimittamisen jakelupaikoille. Mäntyharjussa ruokajakoa on toteutettu helluntaiseurakunnan tiloissa. Toiminta on osoittautunut tarpeelliseksi ja perjantaisissa ruokajaoissa käy säännöllisesti 50–60 henkilöä. Paikallisten seurakuntien rooli toiminnan ylläpitäjinä on hyvin tärkeä.

3 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

HYVINVOINTISUUNNITELMA 2019-2020

Hyvinvointisuunnitelma vuosille 2019-2020

HYVINVOINTISUUNNITELMA VUOSILLE 2019-2020

Kuntastrategian linjaukset

Mäntyharjun kuntastrategiassa (päivitetty lokakuussa 2018) mainitaan kunnan kriittisiksi menestystekijöiksi ja mittareiksi:

- o Tasapainoinen talous -> toimintojen ja investointien rahavirrat
- o Hyvinvoiva kuntalainen -> hyvinvointikertomus
- o Vetoimainen kunta -> mediaseuranta, muuttolike

Kuntastrategiassa korostetut arvot ovat:

- o Yhdessä onnistuminen
- o Kuntalainen keskiössä
- o Taito uudistua

"Kunnan rooli kuntalaisten hyvinvoinnin ja alueen elinvoimaisuuden kasvattajana ja edunvalvojana korostuu tulevaisuudessa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat yhteydessä kunnan kaikkiin toimialoihin; koulutukseen, liikunta-, ravitsemus- ja kulttuuripalveluihin, kaavoitukseen, liikennejärjestelyihin sekä moniin muihin kunnan hoitamiin tehtäviin". -Kunnanjohtaja Jukka Ollikainen

Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Etelä-Savon maakunnallisen hyvinvointisuunnitelman (Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä 2018) painopistealueiksi on valittu:

- o **Osallisuuden, yhteisöllisyyden ja turvallisuuden vahvistaminen**
 - o Osallistumisen, kuulemisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien lisääminen
 - o Yksinäisyyden, turvattomuuden, kiusaamisen ja väkivallan ehkäiseminen
 - o Asukaslähtöisen, esteettömän ja viihtyisän elinympäristön suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito
- o **Toimintakyvyn sekä terveyttä ja hyvinvointia tukevien elintapojen edistäminen**
 - o Lasten, nuorten ja lapsiperheiden ennakkoiva tukeminen
 - o Työikäisten toimintakyvyn tukeminen ja ohjaus
 - o Ikäihmisten omaehtoisen toimintakyvyn vahvistaminen
- o **Eriarvoisuuden vähentäminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen**
 - o Peruspalvelujen saavutettavuuden turvaaminen lähipalveluina
 - o Monimuotoisen, kulttuurisesti yhdenvertaisen ja vähemmistöt huomioivan Etelä-Savon rakentaminen

HYVINVOINTISUUNNITELMA 2019-2020

Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Arviointimittarit
Osallisuuden, yhteisöllisyyden ja turvallisuuden vahvistaminen	Ajantasaisten verkkosivut ja monipuolinen tiedottaminen	Käytössä olevat ajantasaiset kanavat / seuranta
	Viestintä- ja markkinointistrategian päivittäminen	Kyllä/ei
	Kokellaan erilaisia osallistamisen menetelmiä ja kuvataan toimivimmat menetelmät yksiköille toimintaohjeksi & lisätoimet elinvoimaajamat UUDET-hanke	Toimintaohje tai prosessikuvaus: Kyllä/ei Hanke: Raportointi/palautte
	Lions Quest tai KiVa-tiimi toimittaa kaikilla kouluilla ja luokka-asteilla.	Psyähityneiden kiusaamistilanteiden määrä suhteessa havaittuihin kiusaamistilanteisiin
Toimintakyvyn sekä terveyttä ja hyvinvointia tukevien elintapojen edistäminen	Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen ehkäisy-suunnitelman päivitys	Kyllä/ei
	Harrastusmahdollisuuksista informoivan kanavan käyttöönotto	Kyllä/ei
	Koulukohtaisissa oppilashuoltoryhmissä käsitellään koulu- ja terveyskysely tuloksia ja ohjataan koulun toimintaa tulosten pohjalta	Vuoden 2019 koulu- ja terveyskyselyn tuloksissa positiivista kehitystä
	Elintapaohjauksen kohteena 0-tasoinen liikkujat	6kk:n prosessin sitoutuneiden määrä 20 henkilöä vuodessa
Eriarvoisuuden vähentäminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen	Toimintakykyä tukevien ja turvallista liikkumista edistävien ulkoilureittien ja kevyen liikenteen väylien ylläpito	Kyllä/ei
	Kansalaisopiston hyvinvointia tukeva sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä kursistajonta	Erityisryhmille suunnattu vähintään 12 kurssia vuodessa. Keskustajaman ulkopuolelle sijoitettu vähintään 14 kurssia vuodessa. Kumpaakin sukupolta koulutuksessa vähintään 27%
	Työn- ja/tai koulutuksen ulkopuolelle jäävät nuoret tavoitetaan (100 %) ja heille on tarjolla tukea, neuvontaa ja tarvittaessa työpajatoimintaa tai muuta valmennusta.	Kyllä/ei
	Järjestetään asiantuntemuksensa heijastusalueilla Edunvalvontaa joukkoliikenneyhteyksien turvaamiseksi	Kyllä/ei
	Edunvalvontaa peruspalveluiden saatavuuden turvaamiseksi	Kyllä/ei

Tavoitteiden toteutumisen arviointi

Hyvinvointisuunnitelma valtuustokaudelle 2017–2021 tehtiin valtuustokauden puolessa välissä, loppuvuodesta 2018. Tuolloin kuntaan palkattiin hyvinvointikoordinaattori. Myöhäinen ajankohta suunnitelman tekemiselle johtui pääosin hyvinvointityön rakenteiden uudelleen muodostumisesta sen jälkeen, kun sosiaali- ja terveystalvet siirtyivät kuntayhtymälle.

Hyvinvointisuunnitelmaa tehdessä oli tiedossa, että suurin haaste kunnan hyvinvointityölle vuosina 2019 ja 2020 tulee olemaan juuri rakenteiden, yhteistyön ja toimintatapojen kehittämisessä. Tuolloin tehdyt hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ovat varsin niukkoja, johtuen suunnitelman tekemisen ajankohdasta, jolloin seuraavan vuoden toiminnalliset tavoitteet oli jo vahvistettu talousarvioon. Suunnitelman tavoitteiden voi lyhyesti kuvata pääsääntöisesti toteutuneen, mutta kehitettävää jää seuraavan hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden asetteluun, mittareiden valintaan sekä seurantaan ja arviointiin.

TEA-viisari

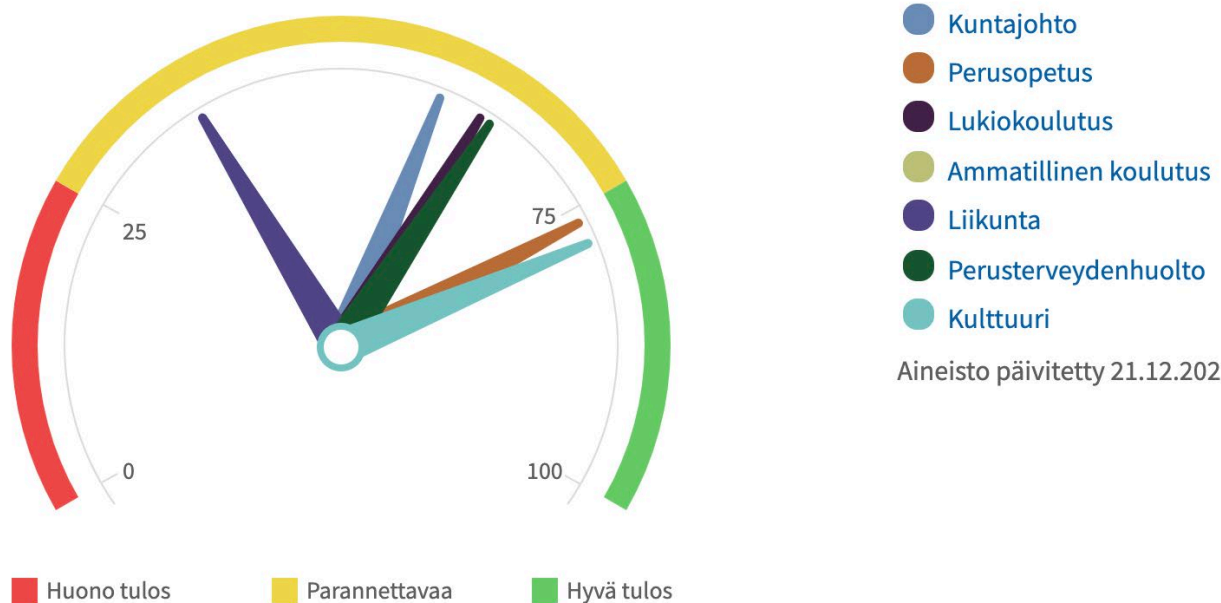
Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä TEA-viisari tietokanta kuvaa kuntien terveyden ja hyvinvoinnin edistämistäktiivisuutta. Terveydenedistämistäktiivisuuden ulottuvuudet kuvaavat toimintaa eri näkökulmista. Perusajatuksena on, että toimiakseen laadukkaasti ja tehokkaasti kunnan on huomioitava kaikki nämä näkökulmat.

MÄNTYHARJU.

SEITSEMÄN NÄKÖKULMAA TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN EDISTÄMISEEN

SITOUTUMINEN	Organisaation sitoutuminen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen strategiatasolla.
JOHTAMINEN	Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen organisointi, vastuiden määrittely sekä toimeenpano.
SEURANTA JA TARVEANALYYSI	Väestön terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden seuranta ja tarveanalyysi väestöryhmittäin sekä raportointi johtoryhmälle ja luottamushenkilöille.
VOIMAVARAT	Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen resursointi, esim. henkilöstön mitoitus ja osaaminen.
YHTEISET KÄYTÄNNÖT	Yhteisistä toimintakäytännöistä sopiminen.
OSALLISUUS	Väestön mahdollisuus osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin.
MUUT YDINTOIMINNAT	Toimialakohtaiset terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen toiminnot, jotka jokaisessa organisaatiossa tulisi toteuttaa.

Vuosina 2020 ja 2021 tehtyjen tiedonkeruiden perusteella Mäntyharju saa kokonaispistemääräksi 62, joka on hieman alle maakunnan ja koko maan keskiarvon. Vertailukeskiarvoja paremman tuloksen Mäntyharjussa saavat perusopetus, perusterveydenhuolto ja kulttuuri.

Mäntyharjun saamia pisteitä laskee erityisesti seuranta- ja tarveanalyysien sekä joiltain osin raportoinnin puuttuminen. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden kuvaamista hyvinvointikertomuksessa sekä säännöllistä seurantaa kuntajohdossa. Hyvinvoinnin edistämisen voimavaroista, eli toiminnan järjestämiseen varatuista resursseista ja esimerkiksi jaetuista avustuksista Mäntyharju saa hyvät pisteet.

MÄNTYHARJU.

Kunnille on suunniteltu käyttöön otettavaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin, joka muodostuu osittain TEA-viisarissa seurattavien mittarien kautta. Se tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kannustin on suunniteltu otettavan käyttöön vuoden 2023 alusta, jolloin kunnille jaetaan ensimmäisen kerran uudistuksen jälkeinen valtionosuus. Vuoden 2020 tietojen perusteella hyte-kertoimen perusteella saatava valtionosuus olisi Mäntyharjussa 15,9 euroa / asukas (kerroin 0,58).

4 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Huomioitavaa hyvinvointisuunnitelman valmisteluun

Indikaattorien osoittamaa hyvinvointia tulee tarkastella huolellisesti toimintaa suunniteltaessa ja pyrkiä kohdentamaan toimenpiteitä sinne, missä hyvinvointivajetta on havaittu. Tarvittavista toimenpiteistä ja ilmiöihin vaikuttamisen menetelmistä on syytä käydä keskustelua lähimpänä kohderyhmää olevien toimijoiden kanssa.

Koko aineistoa tarkastellen yleisenä huolenaiheena esiin nousee koronavirustilanteen vaikutukset kuntalaisten kokemaan elämänlaatuun ja mielen hyvinvointiin. Kouluikäisten lasten tilanteesta on saatavilla eniten tietoa, mutta voidaan olettaa, etteivät vaikutukset rajoitu pelkästään lapsiin ja nuoriin. Työryhmän näkemyksen mukaan keskeisiä hyvinvoinnin edistämisen pääteemoja tulevalle kaudelle ovat

- 1 Mielen hyvinvoinnin tukeminen
- 2 Terveellisten elämäntapojen edistäminen sekä
- 3 osallisuutta lisäävien turvallisten arkiympäristöjen luominen

Hyvinvoinnin edistäminen ei Mäntyharjussa rajoitu pelkästään kunnan tuottamaan toimintaan, vaan yhteistyötä tehdään Essoten, seurakuntien, alueen yhdistysten, yritysten ja jatkossa myös hyvinvointialueen kanssa. Monitoimijaisuudesta johtuen hyvinvointisuunnitelmaa tulisikin rakentaa eri toimijoiden ja kuntalaisten yhteistyönä. Hyvinvoinnin edistämisen kokonaisuus muodostuu, kun jokainen toimija tekee oman työnsä näkyväksi yhteisen suunnitelman kautta.

Hyvinvoinnin edistämisen rakenteisiin työryhmä esittää seuraavia huomioita:

- 1 Varmistetaan hyvinvointisuunnitelman yhteys kuntastrategiaan sekä talouden ja toiminnan suunnitteluun ja raportointiin
- 2 Lisätään toimintayksiköiden osaamista tunnistaa oma työnsä hyvinvointivaikutusten näkökulmasta sekä velvoitetaan yksiköitä tuottamaan hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ja mittarit, joilla kehitystä seurataan (toimintasuunnitelma ja toimintakertomus)
- 3 Huomioidaan yhdyspinnoilla tapahtuvan työn ja yhteiskehittämisen merkityksen lisääntyminen sote-uudistuksen ja hyvinvointialueiden käynnistymisen myötä

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2021 - 2025

Hyvinvointisuunnitelman valmistelu alkaa hyvinvointikertomusosan hyväksymisen jälkeen.

5 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

6 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

7 Hyvinvointisuunnitelma

MÄNTYHARJU.

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

8 Suunnitelman laatijat

9 Suunnitelman hyväksyminen